

Ольга ЩЕЛКУНОВА, д-р філософії, асист.

ORCID ID: 0000-0002-0030-3592

e-mail: shchelkunova2017@ukr.net

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ІДЕЇ РЕФОРМАЦІЇ В ЛІТЕРАТУРІ РАННЬОГО БАРОКО ТА ШЕВЧЕНКОВЕ УЯВЛЕННЯ БОГА

Вступ. Українська література доби Раннього Бароко (перша половина XVII ст.) формувалася під впливом ідей Реформації, які стали реакцією на кризу традиційних релігійних та соціокультурних засад. Ці тенденції вплинули на становлення нових світоглядних і естетичних орієнтирів, зокрема на образ людини як драматичної суперечливої постаті, що шукає істину та Бога. Дослідження актуалізує питання впливу барокової релігійно-філософської традиції та реформаційних ідей на літературну творчість Тараса Григоровича Шевченка.

Методи. У статті використовується загальнонауковий метод дослідження, зокрема синтез і узагальнення. Також застосовуються філологічний, історико-літературний методи дослідження. Дослідження базується на текстологічному вивченні творів українських письменників Раннього Бароко та поезії Т. Шевченка, а також на інтерпретації філософських і теологічних джерел доби Реформації.

Результати. Встановлено, що барокова традиція з її складною символікою, метафізичною тривогою та теоцентричним світобаченням позначилася на формуванні Шевченкового уявлення про людину й Бога. Аналіз творів Т. Шевченка виявив ознаки гуманістично-реформаційної думки, яка репрезентована у синтезі європейських та національних духовних традицій. Шевченкове уявлення про Бога, сповнене напруженого пошуку справедливості, перегукується з бароковою ідеєю Бога як морального абсолюту та вищої правди.

Висновки. Реформаційні ідеї, адаптовані до українського контексту, справили помітний вплив на розвиток національної літератури Бароко. Вони сприяли формуванню нової культурно-світоглядної моделі, яка згодом відбилася у творчості Т. Шевченка. Отже, Шевченкова поезія є не лише продуктом романтичної доби, а й

продовженням барокової традиції, в якій поєднано національну специфіку з універсальними європейськими ідеями Реформації.

Ключові слова: *українська література, Бароко, Раннє Бароко, Реформація, Тарас Шевченко, Бог.*

Вступ

Українська література доби Раннього Бароко (перша половина XVII ст.) базується значною мірою на ідеї Реформації, що після епохи Ренесансу (Відродження) захопила уми європейських та українських, зокрема, письменників. У цей період відбувався процес становлення літератури Нового часу, формувалися нові світоглядні й естетичні засади. Традиційно сутність кожної доби виявляється крізь призму трактування світу і людини. Утверджується притаманна бароковій культурі ускладненість, коли "реальний світ уподібнюється до ілюзії, елементи якої – символи та алегорії – потребують витлумачення" (Ісіченко, 2011). Барокова особистість прагне пізнавати і досліджувати світ, його таємниці для здобуття нових знань. Світогляду барокової людини притаманні драматизм, напруженість, суперечність, усвідомлення відсутності єдиного гармонійного начала. Наскрізним мотивом літератури є мотив швидкоплинності людського життя, особистість сповнена контрастів, суперечностей між небесним і земним, вічним і швидкоплинним. Нова особистість Бароко "наділена особливим почуттям метафізичної тривоги: страхом за себе саму, за світ, природу, за минуле й майбутнє, за самий сенс буття, Бога, людський рід і розум" (Макаров, 1994).

Методи

Застосовано загальнонауковий метод дослідження, зокрема синтез і узагальнення.

Результати

Відомо, що Тарас Шевченко був освіченою особистістю свого часу. Він читав західноєвропейську літературу й українську. Знав багато текстів із давнього письменства, зокрема доби Бароко. Відтак ці джерела вплинули і на його художній світогляд, у якому відгукується ідеал барокової людини, котра

прагнула до пізнання світу і Бога. Загалом світ вона сприймає і бачить багатограним і далеко не однозначним. Подібним є також Шевченкове уявлення про Бога, в суті своїй багатоманітне й мозаїчне. Це уявлення змінювалося, еволюціонувало відповідно до динаміки його світоглядних засад. Так, у "Перебенді" він вважає негативним насміятися на слово Боже, тобто самого Творця, і сприймає його як істину:

*На Божєє слово вони б насміялись,
Дурним би назвали, од себе б прогнали*

(Шевченко, 2008, с. 52).

На думку А. Макарова, виникнення нового, трагічно забарвленого світовідчуття стало визначальною подією духовного життя XVII ст. Історичні обставини, в яких розвивалася література, зокрема козацькі національно-визвольні повстання, спустошення українських земель турками й татарами, зумовлювали формування трагічного світовідчуття, на яке теж впливали тогочасні церковно-релігійні конфлікти. Подібним трагічним світовідчуттям перейняті також твори Т. Шевченка, що стало результатом як його особистого життєвого шляху, так і становища України в тогочасній Російській імперії. Людина Бароко мислить себе вічним "мандрівником", а життя – "повсякчасними мандрами". Світ постає як метафора, символ, дзеркало. Вагомою тенденцією часу стає поширення ідей Реформації, котрими захоплювалася тогочасна Європа. А. Макаров наголошує, що "у пошуках сенсу життя мислителі XVII ст. йшли від ідеалу земних насолод своїх попередників доби Ренесансу до самозбереження, нового, одухотвореного, християнського аскетизму" (Макаров, 1994). Відбувається повернення до теоцентризму, коли головна увага приділяється Богові, як у Середньовіччі: "Замість світського характеру культури ренесансу, бачимо в часи бароко релігійне забарвлення всієї культури...замість визволення людини від пут соціальних та релігійних норм, бачимо в бароко знову помітне присилення ролі церкви..." (Ушкалов, 2006). Тому ранньобароковим творам притаманні осмислення питань релігії, церкви, віри як

філософсько-світоглядної категорії й основи людського життя, роздуми над сутністю і значенням Бога, пошуки істини. Для Шевченка Бог є також метою пошуку, адже він втілює для митця ту вагомую інстанцію, до котрої кожен звертається за справедливим судом і захистом. У "Тополі" Поет апелює до Бога, намагаючись привернути його увагу до нещасної героїні:

Мамо моя!.. Доле моя!..

Боже милий, Боже!..

(Шевченко, 2008, с. 57).

Європейські реформаційні ідеї визначають напрямки літературного розвитку національного письменства доби Бароко. Загалом шляхи розвитку українських реформаційних ідей були дещо відмінними від європейських, але зміст був той же. В Україні вони стали відповіддю на кризу феодалізму, логічним етапом у динаміці української духовної культури. Вагомим чинником були зв'язки з Литвою і Польщею. На той час ідеї Реформації засвідчили необхідність кардинальних змін і оновлення української церкви. Реформація, будучи загальноєвропейським явищем, відіграла суттєву роль як у католицькому, так і православному світах. Вияви Реформації бачимо і в діяльності братств, адже саме вони ставили цілі такі, як і реформаційні течії. В. Литвинов реформаційні ідеї тлумачить у зв'язку з ренесансними, об'єднуючи в поняття гуманістично-реформаційної спрямованості представників "унтраквістичного" напрямку (Литвинов, 2008). Загалом Реформація вплинула на формування гуманістичної концепції в українській культурі. У результаті ряд письменників (І. Вишенський) підтримували реформаційні ідеї на національному ґрунті, обстоюючи замкнутість української культури у межах візантійсько-києворуських традицій. Натомість інші (С. Зизаній, Л. Зизаній, К. Транквіліон-Ставровецький та ін.) поширювали ідеї Західної Реформації, сприяючи поєднанню східних і західних традицій. Для Т. Шевченка притаманним є синтез цих двох традицій, адже його світоглядне уявлення про Бога базується на знаннях світового культурно-літературного контексту та україноцентризмі.

Українські письменники-полемісти репрезентують своїми текстами тісний зв'язок із Реформацією, виступаючи за реформи й оновлення церкви і загалом уявлень про Бога, його духовних тлумачень у літературі. Також реформаційні ідеї виконували роль заміновача православних позицій, що пов'язувалося з правами українського народу на незалежний і вільний розвиток. Подібно мислив і Т. Шевченко. Саме в слові Бога він вбачає вищу правду і силу, здатну привести Україну та її народ до вільного і щасливого буття. У своєму знаменитому вірші "До Основ'яненка" він славу України порівнює зі словом Господа:

*Слава України!
Без золота, без каменю,
Без хитрої мови,
А голосна та правдива,
Як Господа слово*

(Шевченко, 2008, с. 59).

Загалом феномен Реформації активізував релігійне й літературне буття в Україні, сприяв формуванню літературної традиції з новою світоглядною й художньою системою, зокрема уявленнями про Бога. Фактично головною рисою української Реформації стало поєднання європейських тенденцій і національних особливостей. Тому є підстави говорити про існування періоду Реформації в українській літературі, що був представлений полемічною літературою (кінець XVI – початок XVII ст.). Н. Поплавська зазначає, що у творах представників полемічної літератури поєднувалися західноєвропейські й національні традиції, які, власне, і репрезентують художньо-світоглядну концепцію Реформації: "У своїй творчості вони активно сприйняли здобутки західноєвропейської Реформації та естетичні засади гуманізму, урівноважуючи вітчизняні та запозичені естетичні концепції" (Поплавська, 2007). Дослідниця цілком правомірно визнає існування Реформації в Україні, зазначаючи, що "реформація на українських землях поширилася спочатку у формі гуситства, а згодом і лютеранства, кальвінізму і антитринітаризму" (Поплавська, 2007). Шевченкове уявлення

про Бога, на нашу думку, витримано суто в реформаційному ключі. За часів Бароко більша частина Української держави перебувала у складі Речі Посполитої, тому історичні європейські процеси, зокрема культурні й літературні тенденції, проникали в Україну через Польщу, а реформаційний український рух мав багато спільних рис із польськими реформаційними течіями. Загалом Реформація сприяла поширенню релігійних реформ, а також розвитку культури й освіти, що проявилось в діяльності П. Могили, зокрема в заснуванні Києво-Могилянської колегії. Водночас Реформація не лише мала вплив на розвиток української культури, зокрема літератури, а й сприяла наближенню до європейської традиції. Для Т. Шевченка сила Бога є засобом для відродження і повернення колишньої слави й величі України козацьких, себто барокових, часів. Так, у "Гамалії" він закликає:

*Ой Боже наш, Боже, хоч і не за нами,
Неси Ти їх з України.
Почуємо славу, козацькую славу,
Почуємо та й загинем*

(Шевченко, 2008, с. 161).

Саме козацькі часи, виникнення яких збігається з часами Раннього Бароко і Реформації, були тією добою, що служила еталоном для Кобзаря.

Виникнення полемічної літератури зумовлене історико-релігійними обставинами, зокрема поширенням реформаційних ідей. На розгортання полеміки вплинуло, зокрема, утворення Речі Посполитої. Україна, таким чином, потрапивши в економічну й соціально-політичну залежність від Речі Посполитої, мусила боротися проти польської експансії. Українські полемісти захищали соціальні, національні та релігійні права свого народу. Серед інших причин, що викликали полеміку, є Флорентійська унія (1438–1439), де було визнано зверхність Папи Римського в християнському світі й прийнято основні догмати католицького віровчення. Пізніше до питання про необхідність церковного

об'єднання русинів з Римом звернулися полемісти-єзуїти, серед яких Бенедикт Гербест. У книзі Петра Скарги "Про єдність церкви Божої" (1577) викладено широку програму оновлення Української церкви, головна умова чого – об'єднання її з римокатолицькою церквою під зверхністю Папи Римського. Окрім цього, на виникнення полеміки також вплинули запровадження григоріанського календаря (1581) та офіційне прийняття унії на Берестейському соборі (1596). Як наслідок, частина українського православного духовенства не прийняла унії, що загострило конфлікт з її прихильниками, які прагнули пристосуватися до нових умов польсько-шляхетського поневолення, свідченням чого було проведення одночасно двох соборів у Бересті перед проголошенням унії: на першому прийняли унію, на другому – учасники виступили проти неї. Виникали дискусії між православними й католиками щодо захисту своєї церкви, що знаходило відображення у вигляді писемно-літературного діалогу – полеміки. Фактично це було протистояння, боротьба протилежних ідей, поглядів не лише щодо догматичних та обрядових розбіжностей між православ'ям і католицизмом, доказами на користь правдивості віри й правомірності унії, а й щодо майбутнього українського народу загалом. За таких історичних умов формувалася національна ідея, яку проголошувала національно свідома частина українців, готових боротися не лише зброєю, а й словом, тобто веденням полеміки. Продовжувачем традицій саме такої частини українства став і Тарас Шевченко. У комедії "Сон" він сміливо заявляє:

*І Бог не розлучить
Нас з тобою. Кайданами
Скований зо мною
Навік-віки*

(Шевченко, 2008, с. 194).

Бачимо, що зв'язок із Україною поет мислить сильнішим навіть за Бога. Бо це зв'язок, даний від народження. Водночас визначає митець і силу Бога:

*Все у силі Його:
Полетів би, подивився,
Так Бог не пускає*

(Шевченко, 2008, с. 194).

Саме тому він і закликає Бога врятувати Україну, її колишню велич і славу з князівських і гетьманських часів:

*Боже милий,
Зжалься, Боже милий*

(Шевченко, 2008, с. 194).

Вагомою передумовою виникнення полемічної літератури стала Берестейська унія 1596 р., а отже, письменники насамперед вели полеміку щодо релігійних питань. Берестейська унія передбачала об'єднання православної і католицької церков, визнання основних артикулів, а саме ідеї вищості авторитету Папи Римського, наявності чистилища, сходження Святого Духа від Отця і від Сина, дозволу на шлюби духовництва й богослужіння рідною мовою зі збереженням східних обрядів. Отже, представники церковно-релігійної полеміки кінця XVI – початку XVII ст. в Україні мали на меті насамперед довести істинність своєї віри. Маючи сформоване відчуття святості й непорушності віри, противники унії не сприймають об'єднання православної і католицької церков, яке насправді, за їхніми переконаннями, було розділенням. Стаючи на захист своєї віри, полемісти апелюють до її традиційного розуміння, віддаючи перевагу старовині перед новими переконаннями. Сприйняття унії письменниками-полемістами було неоднозначним, що стало поштовхом до ведення полеміки з приводу правомірності об'єднання православної і католицької церков й запровадження на соборі артикулів. В українському суспільстві фактично стався розкол народу на прихильників різних релігійних конфесій, які підтримували унію або заперечували її. Протистояння між віруючими звучить і в поемі "Кавказ" Шевченка, яке врешті переростає у протистояння між імперією і вільними народами. Автор сміливо заявляє:

*Кати знуцаються над нами,
А правда наша п'яна спить.
Коли вона прокинеться?
Коли одпочити
Ляжеш, Боже, утомлений?
І нам даси жити!
Ми віруєм Твоїй силі
І духу живому*

(Шевченко, 2008, с. 252).

За найскладніших умов шлях порятунку Шевченко вбачає саме через Господа Бога.

На основі історико-релігійних проблем, що поставали перед українським народом, формувалася тематика полемічної літератури доби Бароко, яка була зорієнтована на питання унії, зокрема проголошення аргументів чи контраргументів щодо її правомірності; догматичні та обрядові розбіжності між православ'ям і католицизмом; викриття й осуд представників українського духовенства, які підтримали унію і зрадили православну церкву. На думку Л. Ушкалова, українське полемічне письменство варто розглядати як форму існування "войовничої Церкви" на теренах літературної творчості, адже "інспіроване тугим вузлом церковно-релігійних суперечностей, воно віддзеркалювало "межову ситуацію" України в геополітичному й культуровому часопросторі тодішньої Європи" (Ушкалов, 2006).

У творах Г. Смотрицького, З. Копистенського, Х. Фіلالета та ін. репрезентовано спротив Берестейській унії, а отже, колоніальній залежності, до якої вона призвела. Письменники наголошують на необхідності повернутися до традиції, закріпленої Володимиром Великим. О. Юрчук стверджує, що для полемічної літератури, зокрема творчості І. Вишенського, характерним є антиколоніальний дискурс, тобто позиція, спрямована проти колоніальної політики Речі Посполитої: "В Україні створення унії детермінувало формування української моделі антиколоніального опору" (Юрчук, 2015). Відтак унія спричинила поділ полемістів на тих, які спрямовували свої ідейні переконання на Захід, і тих, що залишалися вірними православної традиції, яка окреслювалася

межами Української держави в її первісних географічних вимірах. Саме до представників традиційного напрямку О. Юрчук зараховує творчість І. Вишенського.

У полемічній літературі виокремлюють два періоди – до Берестейської унії та після неї. Перший період характеризується дискусією навколо різних догматів двох церков, а також щодо календарної реформи. Першим на твір Петра Скарги відгукнувся невідомий автор твором "Послання до латинян із їхніх же книг". Звинуватив папу римського в агресивності та самозванстві. Православні виступили проти запропонованого папою римським Григорієм III нового григоріанського календаря. Склалася парадоксальна ситуація – у державному житті – григоріанський календар, у церковному – юліанський. Українські письменники побачили у спробі ввести новий календар посягання на прадавні церковні звичаї. Ця ідея прозвучала у трактаті Герасима Смотрицького "Календар римський новий". Він також виступив проти celibату (безшлюбності) католицького духовництва, вважаючи це аморальним, бо суперечить фізичним потребам людини і сприяє розпусті. Другий період полемічної літератури – полеміка щодо політичних і культурних наслідків унії. Її започаткував Петро Скарга книгою "Собор Брестський і його оборона", виданою 1596 р. у Кракові. Наступного року в перекладі на українську мову її видав володимирський єпископ Іпатій Потій під назвою "Опис і оборона Собору руського Берестейського", в яких висловлено головну ідею Берестейської унії – єднання двох церков, а відтак І. Потій виступає на захист унії й підтримує П. Скаргу. Унаслідок цього сформувалася школа острозької публіцистики, репрезентована творчістю Василя Малюшицького (Суразького), Клірика Острозького, Христофора Філалета, Івана Вишенського. Зазначимо, що полеміка велася навколо правомірності запровадженої унії та її наслідків. Саме Берестейська унія 1596 р. стала головним поштовхом до ведення дискусії й спричинила виникнення і становлення полемічної літератури. На захист унії з українського письменства став І. Потій, який протягом усього життя підтримував об'єднання православної й католицької церков.

Натомість Г. Смотрицький, В. Суразький, Х. Філалет, вважали унію причиною розколу, тобто висловлювали прямо протилежні до концепції І. Потія думки. Важливим для розуміння складної ситуації, спричиненої унією, є життєвий шлях М. Смотрицького, який під впливом зовнішніх, але більшою мірою внутрішніх чинників, змінював позицію щодо унії. Власне, Тарас Шевченко уявляв Бога незалежно від конфесій. Будучи людиною освіченою, він не прив'язувався до конкретної конфесії, мислячи досить широко. Для нього існувало поняття Бога, а не конфесії. Отже, у суті своїй його уявлення про Бога охоплює єдине, первісне, котре існувало до розколу на православ'я і католицизм.

Пізні твори Тараса Шевченка свідчать про визнання Бога як вищої інстанції, до котрої прямує людина, завершуючи свій життєвий шлях. Так, у "Давидових псалмах", Псалом 93 він пише:

*Господь Бог лихих карає –
Душа моя знає.
Встань же, Боже, Твою славу
Гордий зневажає.
Вознесися над землею
Високо, високо...*

(Шевченко, 2008, с. 267).

Водночас Бог для нього існує як вища сила тільки за умови порятунку ним України. У "Заповіті" поет чітко заявив:

*Як понесе з України
У синєє море кров ворожу...*

(Шевченко, 2008, с. 274)

– тільки тоді Шевченко готовий схилитися перед Богом:

*Все покину, і полину
До самого Бога
Молитися ... а до того
Я не знаю Бога*

(Шевченко, 2008, с. 274).

Останній вірш поета, написаний 1861 р., "Чи не покинуть нам, небого..." осягає Бога як кінцевий пункт пошуку і руху в людському житті:

На той світ, друже мій, до Бога,
Почимчикуєм спочивать...

(Шевченко, 2008, с. 579).

*Та неоскверними устами
Помолимось Богу,
Та й рушимо тихесенько в далеку дорогу...*

(Шевченко, 2008, с. 579).

Дискусія і висновки

Отже, українська полемічна література базується загалом на реформаційному уявленні про Бога. Фактично період полемічної літератури в історії національного письменства можна визначити як український варіант Реформації. Саме близьким до нього є уявлення про Бога у творчості Тараса Шевченка, загалом його художньому світогляді.

Список використаних джерел:

Ісиченко, І. (2011). *Історія української літератури: епоха Бароко (XVII–XVIII ст.)*. Святогорець.

Литвинов, В. Д. (2008). *Україна в пошуках своєї ідентичності. XVI – початок XVII століття. Історико-філософський нарис*. Наукова думка.

Макаров, А. М. (1994). *Світло українського Бароко*. Мистецтво.

Поплавська, Н. М. (2007). *Полемісти. Риторика. Переконавання (Українська полемічно-публіцистична проза кінця XVI – початку XVII ст.)*. ТНПУ.

Ушкалов, Л. В. (2006). *Есеї про українське Бароко*. Факт, Наш час.

Шевченко, Т. Г. (2008). *Кобзар*. Видавець "Корбуш".

Юрчук, О. О. (2015). *Особливості формування та стратегії репрезентації антиколоніального та постколоніального художніх дискурсів в українській літературі* [Автореф. дис. д-ра філол. наук, Київський національний університет імені Тараса Шевченка]. <http://eprints.zu.edu.ua/22384/1/aref.doc.pdf>

References

Isichenko, I. (2011). History of Ukrainian literature: Baroque Era (17th–18th centuries). Svyatohorets [in Ukrainian].

Lytvynov, V. D. (2008). Ukraine in search of its identity. 16th – early 17th centuries. Historical and philosophical essay. Scientific opinion [in Ukrainian].

Makarov, A. M. (1994). The light of Ukrainian Baroque. Mystetstvo [in Ukrainian].

Poplavska, N. M. (2007). Polemists. Rhetoric. Persuasion (Ukrainian polemical and publicistic prose of the late 16th – early 17th centuries). TNPU [in Ukrainian].

Ushkalov, L. V. (2006). Essays about Ukrainian Baroque. Fact, Nash Chas [in Ukrainian].

Shevchenko, T. H. (2008). Kobzar. Vykdavets "Korbush" [in Ukrainian].

Yurchuk, O. O. (2015). Peculiarities of Formation and Strategies of Representation of Anti-Colonial and Postcolonial Artistic Discourses in Ukrainian Literature" [Doctor of Philology Dissertation Abstract, Taras Shevchenko National University of Kyiv]. <http://eprints.zu.edu.ua/22384/1/aref.doc.pdf> [in Ukrainian].

Отримано редакцією журналу / Received: 05.05.25

Прорецензовано / Revised: 02.10.25

Схвалено до друку / Accepted: 03.11.25

Olha SHCHELKUNOVA, PhD, Assist.

ORCID ID: 0000-0002-0030-3592

e-mail: shchelkunova2017@ukr.net

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

REFORMATION IDEAS IN EARLY BAROQUE LITERATURE AND SHEVCHENKO'S CONCEPTION OF GOD

Background. *The formation of Ukrainian literature during the Early Baroque period (first half of the 17th century) occurred within the broader context of significant religious and sociocultural transformations in Europe. One of the key ideological currents influencing this period was the Reformation, which arose in response to the crisis of established religious doctrines and traditional worldviews. These changes prompted the emergence of new philosophical, theological, and aesthetic paradigms that shaped the literary discourse of the time. Central to this shift was a reimagining of the human being – not as a static, divinely ordained subject, but as a dynamic, conflicted individual engaged in the existential pursuit of truth, faith, and moral clarity. This study examines how these Reformation-induced Baroque tendencies informed the literary imagination of Taras Hryhorovych Shevchenko, whose oeuvre, while typically associated with Romanticism, bears the imprint of earlier Baroque religious and philosophical traditions.*

Methods. *The article employs general scientific methods of research, including synthesis and generalization. Philological and historical-literary approaches are also applied. The study is based on textual analysis of the works of Ukrainian Early Baroque writers and the poetry of T. Shevchenko, as well as interpretation of philosophical and theological sources from the Reformation era.*

Results. *It has been established that the Baroque tradition, with its complex symbolism, metaphysical anxiety, and theocentric worldview, had a significant impact on Shevchenko's conception of the human being and God. An analysis of Shevchenko's works reveals elements of humanist and Reformation thought, expressed through a synthesis of European and national spiritual traditions.*

Shevchenko's vision of God, imbued with a tense search for justice resonates with the Baroque notion of God as a moral absolute and supreme truth.

Conclusions. *The findings of this study indicate that Reformation ideas, adapted to the Ukrainian context, had noticeable influence on the development of national Baroque literature. This ideas contributed to the emergence of a new ideological and aesthetic of a new cultural and ideological model, which was later reflected in Shevchenko's works. Thus, Shevchenko's poetry should be viewed not only as a product of the Romantic era but also as a continuation of the Baroque tradition, combining national specificity with the universal meanings of the European Reformation.*

Keywords: *Ukrainian literature, Baroque, Early Baroque, Reformation, Taras Shevchenko, God.*

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів. The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.